

การสูญเสียพลผลิตเมล็ดพืชหลังการเก็บเกี่ยว

ความสำคัญ

เมล็ดพืชมีความสำคัญต่อประชากรโลก ในด้านการ ใช้เป็นแหล่งอาหารหลักสำหรับการบริโภค การสูญเสียพลผลิตเมล็ดหลังการเก็บเกี่ยวมีผลกระทบต่อปริมาณอาหารที่ใช้เลี้ยงประชากรโลก เมล็ดยังสามารถ ใช้เป็นอาหารเลี้ยงสัตว์ หรือใช้แปรรูปในโรงงานอุตสาหกรรม ประเทศไทย มีการสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว 15-20% คิดเป็นมูลค่าความเสียหายหลายพันล้านบาท การลด ความสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยวเมล็ดพืช จะช่วยให้เศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น

ภาพที่ 1. การสูญเสียของเมล็ดถั่วอะซูกิเนื่องจากการนวด และการคัดแยกทำความสะอาด

การสูญเสียพลผลิตเมล็ดพืช

มีการสูญเสียเกิดขึ้น 2 ลักษณะดังนี้

1. การสูญเสียเชิงปริมาณ เป็นการสูญเสียพลผลิตโดยตรง ได้แก่ การนวด การตาก การตกล และกะเทาะที่มีการปฏิบัติที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้ ยังมีความเสียหายของเมล็ดที่ถูกลมพัดปลิว ออกไปขณะผ่านเครื่องคัดแยกทำความสะอาด (ภาพที่ 1)
2. การสูญเสียเชิงคุณภาพ ได้แก่ อัตราความงอก ความสามารถในการเก็บรักษา คุณค่าทางอาหาร การมีสารพิษตกค้าง เมล็ดพืชหากมีการเข้าทำลายของเชื้อราที่ไม่สามารถนำไปใช้ บริโภคหรือใช้เป็นอาหารสัตว์ เลี้ยงได้ (ภาพที่ 2)

ภาพที่ 2. เมล็ดถั่วลิสง [*Arachis hypogaea* L.] (1) (2) และข้าวโพด [*Zea mays* L.] ที่ถูกทำลายโดยเชื้อรา (3)

การสูญเสียพลผลิตในขั้นตอนการปฏิบัติต่างๆ หลังการเก็บเกี่ยว

กิจกรรมที่ปฏิบัติ	ความเสียหายที่เกิดขึ้น
1. การเก็บเกี่ยว	ร่วงหล่นในพื้นที่
2. ตากแดด	ร่วงหล่น งอก นก หนูทำลาย
3. อบลดความชื้น	เมล็ดกรอบ สูญเสียความงอก เมล็ดแตก (ลดความชื้นเร็วเกินไป)
4. ชนย้าย	ร่วงหล่น
5. นวดและทำความสะอาด	แตกหัก นวดไม่หมด มีสิ่งเจือปนมาก
6. เก็บรักษาเพื่อรอการปรับปรุงสภาพ	แมลง เชื้อรา งอก
7. เก็บรักษาเพื่อรอจำหน่าย	แมลง เชื้อราสะสม ปฏิกิริยาเคมีเกิดกลิ่นเหม็นหืน

การลดสูญเสียพลผลิตของเมล็ดพืช

1. เก็บเกี่ยวในระยะที่เหมาะสม ไม่ควรทิ้งผลผลิตที่สุกแก่แล้วไว้ในแปลงปลูก เนื่องจาก เมล็ดพืชที่ทิ้งในแปลงจะถูกความชื้นจากน้ำค้างในตอนเช้าหรือถูกฝนทำให้ความชื้นในเมล็ดเพิ่มขึ้น หรืออาจถูกแสงแดดส่องตอนกลางวันทำให้เมล็ดแห้งเกินไป เกิดรอยปริแตกที่ผิวเปลือกหุ้มเมล็ด
2. เก็บเกี่ยวด้วยวิธีที่ถูกต้อง จะช่วยให้เกษตรกรได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นเนื่องจากการสูญเสียพลผลิตน้อย ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงได้มาตรฐาน
3. การปฏิบัติเกี่ยวกับการอบลดความชื้นอย่างถูกวิธี และใช้อุณหภูมิที่เหมาะสม
4. ระมัดระวังในการขนย้ายให้มีการตกหล่นและสูญเสียน้อยที่สุด
5. ทำการนวดและทำความสะอาดตลอดจนการเก็บรักษาด้วยวิธีที่ถูกต้องและเหมาะสม